TIJDSCHRIFT

DER

NEDERLANDSCHE

DIERKUNDIGE VEREENIGING,

ONDER REDACTIE VAN

A. A. VAN BEMMELEN,

als President van het Bestuur,

Prof. H. J. VAN ANKUM,

Prof. P. HARTING

EN

Prof. C. K. HOFFMANN.

TWEEDE DEEL.

'S GRAVENHAGE, MARTINUS NIJHOFF.

ROTTERDAM, VAN HENGEL & EELTJES.

1876.

DETERMINATIE DER DIEREN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD IN DE WERKEN VAN

JOB BASTER en MARTINUS SLABBER,

DOOR

R. T. MAITLAND.

In de voorrede der door mij in 1851 uitgegeven *Fauna Belgii septentrionalis* zeg ik op pag. IX:

„Behalve het vermelden onzer inlandsche dieren, mijn hoofd-„doel zijnde onze vaderlandsche zoölogische literatuur zooveel „mogelijk bekend te doen worden, zoo heb ik geene gelegen-„heid laten voorbijgaan om bij elke soort, dien vaderlandschen „schrijver of die hollandsche vertaling aan te halen, welke die „mocht beschreven of in plaat afgebeeld hebben, en zijn door „mij al onze vaderlandsche Tijdschriften, Verhandelingen en „Werken van gemengden inhoud ten dien einde doorbladerd „geworden."

Om dit doel te bereiken heb ik alle dieren, beschreven en afgebeeld door onze vaderlandsche natuurkundigen, trachten te determineeren en daarvan in de werken zelve aanteekening gehouden; ten einde nu de daaraan bestede uren ook voor anderen nuttig te doen zijn, geef ik hierbij de determinatie der afbeeldingen uit de werken van *Baster* en *Slabber*. Hoewel Prof. *J. van der Hoeven* reeds in de „Verslagen en mededeelingen der Kon. Akademie van Wetenschappen XIV, 1862, pag. 270 sqq." zijne Determinatio Iconum Slabberi heeft publiek gemaakt, zoo meen ik toch nog de mijne hier te moeten geven, daar zij in vele opzichten met die van den Hoogleeraar verschillen en ook verscheidene afbeeldingen tot nog toe ongedetermineerd zijn gebleven.

JOB BASTER. *Natuurkundige Uitspanningen, behelzende eenige waarnemingen over sommige zee-planten en zee-insecten, nevens derzelver zaadhuisjes en eieren. II dln.* 4°. *Haarlem.* 1762—1765.

I^e Deel.

Tab. I, Fig	I. II.	Sertularia cupressina. Lin.
	III.	?
	IV.	Fucus vesiculosus. Lin.
	V.	Halodactylus hirsutus. Flem.
	VI.	Sertularia fuscescens. Gmel.
Tab. II, Fig.	I. II.	Campanularia volubilis. Lam.
	III. IV.	Tubularia larynx. Lin.
	III. IV. *c.* V. *a.*	Clava parasitica. Gmel.
	V.	Plumularia falcata. Lin.
	V. *b.* VI. *b.* B.	Serpula nautiloïdes. Lam.
	V. *c.* VI. *c.* C.	? Carchesium polypinum. Ehr.
	VI. *a.* A.	Sertularia abietina. Lin.
	VI. *d.* D.	? Serpula lucida. Mont.
	VII. B. C.	Sertularia polyzonias. Lin.
	VII. A. *a.*	Campanularia integra. Macgill.
	VII. A. *b.*	" volubilis. Lam.
Tab. III, Fig.	I.	Carchesium polypinum. Ehr.
	II.	Tubularia larynx. Lin.
	III. IV.	" indivisa. Lin.
	V.	Buccinum undatum. Lin. met
	V. E.	Pagurus Bernhardus. Lin.
	V. A. B. D.	Hydractinia lactea. v. Bened.
	V. C.	Balanus balanoïdes. Lin.

N.B. In de vernieuwde hollandsche uitgave van *Baster's* werk, uitgegeven te Utrecht, zonder jaartal (volkomen denzelfden druk als de oorspronkelijke uitgave van 1762 alleen met gewijzigden titel) zijn Fig. IV en V op Tab. III uit de kopere plaat weggeslepen en vervangen door andere figuren, voorstellende Actinia (Iluanthus) scoticus, Johnst., overgenomen uit de

Philosophical Transactions 1757, pag. 279, Tab. IX, Fig. IV—VI. In den tekst van het werk van Baster is nergens sprake van deze Actinia.

Tab. III, Fig.	VI. VII.	Lobularia digitata. Lam.
Tab. IV, Fig.	I.	Synchaeta baltica. Ehr.
	II.	Caprella linearis. Latr.
	III.	Polynoë lepidota. Pall.
	1.	Phyllodoce maculata. Mull.
	2.	?
	3.	Nereis frontalis. Bosc.
	4.	Hesione. Spec.
	5.	Phyllodoce viridis. Mull.
	6.	Opilio.
	7.	Hydrachna. Spec.
	9. 10.	Onuphis. Spec. (Tubulae).
	11.	? Dorus fusca. Mull.
	12.	Leptoplana tremellaris. Oerst.
Tab. V, Fig.	I.	Eiernest van ?
	II. III.	" " Buccinum undatum. Lin.
	II. *c.*	Clava parasitica. Gmel.
	IV.	Fucus vesiculosus. Lin.
	V.	Littorina vulgaris. Sow. (jun. aet.).
	VI. VII.	Sertularia argentea. Lin.
	VII. B. D.	Campanularia volubilis. Lam.
	VIII.	Alcyonium digitatum. Lin.
	VIII. A. C.	Halodactylus parasyticus. v. Ben.
Tab VI, Fig.	I.	Eiernest van Cypraea?
	II.	" " Triton?
	III.	" " ?
	IV.	Isis melitensis. Gmel.
	V.	Alcyonium cydonium. Lam.
Tab. VII, Fig.	I—III.	Sertularia abietina. Lin.
	II. D.	Clava parasitica. Gmel.
	II. E.	Carchesium polypinum. Ehr.
	IV. V.	Flustra crustulenta. Maitl.

N.B. Onder den naam van Eschara lapidescens beschrijft

Baster op bladz. 83 een eigenaardig polyparium overvloedig in de brakke wateren van Zeeland voorkomende en voor zooverre mij bekend is nog niet elders waargenomen; vergelijk Fauna Belgii Septentr., pag. 61.

Tab. VIII, Fig. I—X.	Ostrea edulis. Lin.
Tab. IX, Fig. I.	Sabella pavonina. Sav.
II.	Serpula triquetra. Lin.
III.	" contortuplicata. Lin.
IV.	Terebella conchilega. Gmel.
Tab. X, Fig. I. A—C.	Aeolidia papillosa. Lam.
II.	Pentobdella verrucata. Leach.
III. IV.	Pagurus Bernhardus. Fabr.
V.	Phallusia ampulla. Lam.
Tab. XI, Fig. I—VIII.	Echinus Basteri. Gmel.
IX—X.	Mytilus edulis. Lin.
Tab. XII, Fig. I—VI.	Asterias rubens. Lin.
VII—X.	Balanus balanoides. Lin.
Tab. XIII, Fig. I.	Actinia crassicornis. Mull.
II—IV.	" dianthus. Ell.
Tab XIV, Fig. I.	Littorina vulgaris. Sow.
II.	Actinia effoeta. Lin.
III. IV.	Aurelia cruciata. Lin.
V.	Beroë ovatus. Lam.
VI. VII.	Cydippe pileus. Esch.
Tab. XV, Fig. I. A.	Ganzenveder.
B.	Zwanendons.
C.	Papegaaiendons.
II.	Haaienvel.
III.	Knevelhaar van een zeehond.
IV. 1—40.	Verschillende vischschubben.
Tab. XVI.	Hom en kuit uit één en denzelfden kabeljauw.

IIe Deel.

Tab. I.	Homarus marinus. Edw.
Tab. II, Fig. I—III.	Carcinus moenas. Leach.

Tab. II, Fig. IV. V. Pilumnus tridentatus. N. Sp.

N.B. Deze afbeelding werd steeds voor dat van het ♀ van de gewone strandkrab gehouden, de vorm van den cephalothorax, de uitgeschelpde voorhoofdsrand, de vorm der schaarpooten laten bij mij geen twijfel over of *Baster* heeft eene Pilumnus-soort afgebeeld, door mij ook in het IJ waargenomen en van Pilumnus hirtellus onderscheiden door 3 in plaats van 4 tanden aan de zijde van den cephalothorax, zonder den tand der oogkas mede te rekenen.

Tab. III, Fig.	I—IV.	Crangon vulgaris. Fbr.
	V. VI.	Palaemon squilla. Fbr.
	VII. VIII.	Orchestes littorea. Leach.
Tab. IV, Fig.	I. II.	Pinotheres pisum. Penn.
	III.	Porcellana longicornis. Penn.
	IV.	Maagtand van een garnaal.
	V—X.	Staart van den Pijlstaart rog. Trygon pastinaca.
Tab. V, Fig.	I.	Cyanea capillata. Esch.
	II. III.	Callirhoë Basteriana. Pér.
Tab. VI, Fig.	I—IV.	Aphrodita aculeata. Lin.
	V.	Polynoë squamata. Sav.
Tab. VII, Fig.	I—III.	Mya arenaria. Lin.
	IV.	Rissoa disjuncta. Mont.
	V.	Aurelia cruciata. Lin. (jun. aet.) sub nomine Geryonia minima. Esch.
Tab. VIII, Fig.	I—IV.	Cardium rusticum. Lin.
	V—VIII.	Mactra crassatella. Lam.
	IX. *b*. B.	Caligus hippoglossi. Kröyer.
	IX. *b*. C'.	" curtus. Mull. ♂
	X. A.	" " " ♀
	XI.	Epibdella hippoglossi. v. Bened.
Tab. IX, Fig.	I—IX.	Cyprinus auratus. Lin.
Tab. X, Fig.	I—IV.	Salicornia herbacea. Lin.
	V.	Gelechia instabilella. Dougl. (Larva et pupa).

Tab. XI, Fig.	I.	Fucus vesiculosus. Lin.
	II.	" divaricatus. Lin.
	III. IV.	" serratus. Lin.
	V.	" nodosus. Lin.
Tab. XII, Fig.	I.	" bursa pastoris. Lin.
	II.	Spio seticornis. Fabr.
	III.	Pycnogonum littorale. Mull.
Tab. XIII, Fig.	I.	Gorgonia lepadifera. Lin.
	II.	Idotea linearis. Latr.
	III.	" tricuspidata. Desm.
	IV.	Ligia oceanica. Fabr.

MARTINUS SLABBER. *Natuurkundige Verlustingen, behelzende microscopise waarnemingen van in- en uitlandse Water- en landdieren.* 4°. *Haarlem* 1778.

Tab. I.	Epeira Diardi. Walck. (Volgens *J. v. d. Hoeven* Epeira cancriformis. Fbr.)
Tab. II.	Trombidium fuliginosum. Herm. (Volgens *J. v. d. Hoeven* Trombidium tinctorium. Fbr.)
Tab. III.	Corethra plumicornis. Fbr. (Larva et Pupa).
Tab. IV.	" " (Imago).
Tab. V, Fig. 1. 2.	Carcinus moenas. Lin. (Larva). (Volgens *J. v. d. Hoeven* Crangon vulgaris. Lin. Larva. Zoea pelagica. Thomps.)

N.B. Door een of ander toeval is *Slabber* in den waan geraakt, dat het diertje door hem op Pl. V, Fig. 1, 2 afgebeeld, veranderde in dat van Fig. 3—5, terwijl Fig. 1, 2 de larve eener strandkrab voorsteld, wordt in Fig. 3—5 die van de garnaal afgebeeld; ook Prof. *J. v. d. Hoeven* heeft zich door de getuigenis van *Slabber* laten misleiden en Fig. 1, 2 voor een ontwikkelingsstadium van de garnaal gehouden.

Tab. V, Fig. 1. 2. *i.* Carchesium polypinum. Ehr — door *v. d. Hoeven* niet gedetermineerd.

3—5. Crangon vulgaris. Fbr. (Larva).

Tab. VI, Fig. 1. Balanus balanoides. Lin. (Naupliusvorm). *J. v. d. Hoeven* noemt deze afbeelding de larve eener Cirrhipede.

2. 3. Syngnathus acus. Lin. (jun. aet.) (door *v. d. Hoeven* de soort niet gedetermineerd).

4. 5. Sagitta bipunctata. Krohn. (bij *v. d. Hoeven* Sagitta germanica. v. d. Hoev.)

Tab. VII, Fig. 1. 2. Leucodore ciliata. Johnst. (Volgens *v. d. Hoeven* Spio Spec.)

3. 4. Callianira hexagona Esch. (Volgens *v. d. Hoeven* Callianira Slabberi).

Tab. VIII, Fig. 1. Nemertes communis. v. Ben. (bij *v. d. Hoeven* Nemertes vulgaris, op gezag v. Ben.)

2. Planaria (Vortex) vittata. Frey (bij *v. d. Hoeven* Gyrator vittatus).

3. Lepas anatifera. Lin. (Naupliusvorm) (bij *v. d. Hoeven* Anatifa laevis, larva).

4. 5. Noctiluca miliaris. Less.

6. Leptoplana subauriculata. Dies. (is niet zoo als *v. d. Hoeven* meent op gezag van v. Ben. de larve van een Balanus).

Tab. IX, Fig. 1. 2. Anceus marinus. v. Ben. ♀

3. 4. Harpacticus chelifer. Mull. (*v. d. Hoeven* determineert deze afbeelding op gezag van v. Ben. als Cyclops staphylinus Jurin).

5—8. Campanularia gelatinosa. (Medusavorm of Teleon). [Obelia sphaerulina. Lam.] Fig. 5 en 6 door *v. d. Hoeven* gedetermineerd op gezag van v. Ben. als campanularia dichotoma in forma medusa; Fig. 7 en 8 zijn niet gedetermineerd).

Tab. X, Fig. 1. 2. Leptomera pedata. Mull.

Tab. X, Fig. 3—5. Autolytus prolifera. Grube. ♀
Sacconereis helgolandica. Mull.

Tab. XI, Fig. 1. 2. Tubularia (Eudendrium) ramosa. Lin. (medusavorm of Teleon.) [Oceania microscopica. Péron.] (door *v. d. Hoeven* op gezag van v. Beneden gedetermineerd als Dinema Slabberi).

3. 4. Pterygocera arenaria. Latr. (door *v. d. Hoeven* de soort ongedetermineerd gelaten).

Tab. XII, Fig. 1—3. Dyanaea cymbalaroïdes. Lin. (bij *v. d. Hoeven* Thaumantias cymbaloidea Lam).

4. 5. Idotea linearis. Lat. (bij *v. d. Hoeven* Stenosoma viride v. d. H.)

Tab. XIII, Fig. 1. 2. Rhizostoma perla. Esch.

3. Syncoryna pusilla. v. Ben. (medusavorm of Teleon.) [Oceania sanguinolenta. Péron.] bij *v. d. Hoeven*, op gezag van v. Ben. Oceania coccinea.

4. 5. Histriobdella homari. v. Ben. (door *v. d. Hoeven* gedetermineerd, op gezag van v. Beneden als Histriobdella astaci).

6. Spirorbis nautiloïdes. Lam. (volgens *v. d. Hoeven* de larve eener Gasteropoda).

Tab. XIV, Fig. 1. Campanularia volubilis. v. Ben. (medusavorm of Teleon).
Oceania tetranema. Péron.

2. 3. Octobothrium lanceolatum. v. Ben.

4. 5. Sphaeroma Spec. (Larva). (bij *v. d. Hoeven* de larve eener Crustacé).

Tab. XV, Fig. 1. 2. Culex pipiens. (Pupa).

3. 4. Podopsis Slabberi. v. Ben.

5. 7. Polia obscura. Schultze.

Tab. XVI, Fig. 1. 2. Caligus Spec. ♂

3. 4. Doris Spec. (bij *v. d. Hoeven* Pleurobranchus? spec.

Tab. XVII, Fig. 1. 2. Eurydice pulchra. Leach. (bij *v. d. Hoeven*, op gezag van v. Ben. Slabberina agata).
3. Cetochilus septentrionalis. Goodsir.
4. Dendronotus (Tritonia) arborescens. Cuv.
5. Leucodore ciliata. Jonst. (Larva).

Tab. XVIII, Fig. 1. Carcinus moenas. (jun. aet.) (bij *v. d. Hoeven*
Cancer moenas larva?
Megalopa rhomboïdalis. Leach.
2. Inachus (Leptopodia) sagittarius. Fabr.